

Свій родовід найголовніша кіностудія України веде з весни 1928 року, коли на всесоюзний екран вийшов фільм для дітей «Ванька і Месник» /робоча назва «Ванька Огнев і його пес Партизан», режисер Ансель Лундін/. Щоправда, сама кінофабрика існувала лише на папері, бо на околиці Києва в районі Шулявки тільки-но зводилися перші павільйони. За 75 років вона пройшла непростий шлях. На нью-мутраплялося всього: і радість перемог, і прикрі невдачі, і навіть анекдоти та насмішки глядачів. Та попри все, студії є чим пишатися, бо з-поміж майже 900 її фільмів чимало було удостоєно всесоюзних і міжнародних премій, дипломів, призів і нагород. А як нині ведеться флагоманові української кіноіндустрії? Саме про це інтерв'ю з директором кіностудії режисером **Миколою Мащенко**.

■Микола Мащенко та Леонід Биков. 70-ті роки.

У кадрі і за кадром

Неювілейні роздуми з нагоди 75-річчя Національної кіностудії художніх фільмів імені Олександра Довженка

Розмову веде Володимир Підвисоцький

Слово за молодими

— Микола Павловичу, що очікує колектив цього річної 75-ї весни?

— Вона принесла радісну вістку: нещодавно молодий режисер Олесь Санін показав у столичному кінотеатрі «Україна» свій перший повнометражний фільм «Мамай», який знято на замовлення Міністерства культури України. Це справжнє, високе мистецтво кіно. Картина унікальна формою, мисленням, з вражаючою операторською та акторськими роботами, з точним звуковим та музичним оформленням.

Йдеться про неординарне мислення, яскравість та новаторство молодого митця, самобутнє бачення світу, особливе відчуття екранної культури. І коли все це справді бачиш у новій стрічці Олесь Саніна, то неминуче доходиш висновку, що майбутнє в українському кіно за молодими.

Так було в усі кіночаси. Після перегляду фільму «Мамай» я вірю, що відродиться наше кіно.

— Останнім часом про студію Довженка майже нічого не чути. Таке враження, що життя тут зупинилося...

— Хвалитися справді мало чим можна, але за минулі три роки з'явилося кілька фільмів, і серед них найпомітніший — «Молитва за гетьмана Мазепу» Юрія Іллєнка. Я вважаю цей кінофільм геніальним, великою мистецькою подією. А те, що в ньому комусь щось не подобається, справи не міняє. Останнім часом у нас і за кордоном, зокрема і в

Москві, надруковано рецензії, в яких так і сказано, що фільм цей — явище непересічне. Фільм увібрав всебічне мислення — як образ, символ, художній смак, тобто все те, що повинно об'єднувати в собі справжнє мистецтво. Маємо інші фільми: прекрасний «Шум вітру» молодого порівняно режисера Сергія Маслобойщикова, відеофільм «Провінційний роман» Олександра Муратова, двосерійну стрічку «Таємниця Чингісхана» Володимира Савельєва, чудовий документальний фільм «Алла Горська» Олени Левченко, польсько-український фільм «Далеке і близьке», який було висунуто на здобуття Національної премії імені Тараса Шевченка. Крім того, ми надавали послуги іноземним митцям.

Китайці у нас екранізували роман Миколи Островського /загалом четвертий варіант/ «Як гартувалася сталь». Стрічка мала шалений успіх, а виконавець ролі Павки Корчагіна, український актор Андрій Самінін, навіть здобув титул «Людина року» у Китаї. Натхнені успіхом, китайці уклали угоду і на екранізацію кінофільму «Овід». До речі, фільми з цими назвами, які вийшли на студії Довженка, у нас також мали величезний успіх.

— Надання послуг зарубіжним колегам — це вихід студії на міжнародну арену чи щось випадкове?

— Скоріше — шлях порятунку, бо без них колективу вижити важко. Ми надали послуги англійським кіномитцям у ство-

ренні фільму «Ейзенштейн», співпрацювали з французами, американцями, іранцями. На студію приїжджало б значно більше режисерів з усього світу, якби у нас було сучасне технічне оснащення. А хто захоче їхати до Києва і везти з собою камери, візки, систему освітлення...

Притча про ворота та інвестиції

– *Идучи повз найбільший студійний корпус, звернув увагу на нові ворота. Таке враження, що студія оживає.*

– Хотілося б і нам в це повірити. Але до цього ще далеко. Бо за роки існування кіностудії її технічне оснащення ні разу не оновлювалося, а за останні 12 не виділено ні копійки на капітальний ремонт цехів і корпусів. А ті ворота – то особлива тема. Якби не добродій, теперішній народний депутат України професор Енвер Мхітарян, не скоро ми б їх замінили. Це він допоміг відремонтувати найбільший корпус, поставити та пофарбувати нові ворота, які ніхто не міняв 75 літ. А ще допоміг спорудити пам'ятник Сергію Параджанову. Зверніть увагу, що тільки цей вірменин погодився посприяти довженківцям в оновленні корпусу та увічнити пам'ять іншого славетного вірменина.

– *У цивілізованому світі вважається, що вкладати кошти у кіновиробництво є справою вигідною, а чому в нас цього немає? Невже бракує багатих інвесторів?*

– Такі люди є і в Україні, але, на відміну від інших країн, у нас немає цивілізованих законів, які б створювали для інвесторів вигідні умови. Бодай один приклад: один спонсор виділив нам 150 тисяч доларів. Спочатку він з цієї суми заплатив 20 тисяч доларів податків, а потім ще й студія із 130 тисяч відрахувала 18. Хіба ж буде хтось з інвесторів підтримувати наше кіномистецтво, якщо держава так оббирає? Поки це дике законодавство не зміниться на краще, годі сподіватися на меценатів.

Біда в тому, що хоча закони у нас і навчилися писати, але їх ніхто не виконує. Як і Указів Президента України. Принаймні стосовно кіностудії імені О.Довженка, яка за статусом є національною. Указом Президента, до речі, передбачено, що кожна національна установа культури фінансується або ж підтримується державою з бюджету. А як на практиці? На утримання нашої студії не виділяється жодної копійки. Кошти надходять лише на виробництво 3 – 4 фільмів, але настільки нестабільно, що на зарплату нічого не залишається, бо в першу чергу треба сплатити за світло, опалення, воду тощо. Ми змушені так працювати, аби не зупинити виробництва фільмів. Парадокс, бо кінопродукцію робимо для держави, а вона заборгувала нам 5 мільйонів гривень. Вже понад 15 місяців студія не фінансується. За цей час у виробництво не запущено жодного фільму. Такого не було навіть у роки Великої Вітчизняної війни, коли студія була в евакуації.

– *А що з бюджетом на 2003 рік?*

– Нічого особливого. За даними Міністерства культури й мистецтв, для 5 кіностудій країни на один квартал виділено 16 тисяч гривень. Цих коштів навіть одній не вистачить. Про нас і говорити нічого, бо маємо 100 тисяч квадратних метрів студійної площі, які необхідно обігрівати, освітлювати, підмітати, зрештою. Як дехто у нас жартує, цих коштів студії вистачить на оплату тепла лише від кількох опалювальних батарей /а в нас їх 1,5 тисяч штук/. Ми розуміємо, що країні нині нелегко, тому не хотіли б порівнювати себе ні з лікарями, які рятують життя людей, ні з шахтарями, котрі добувають світло і тепло під землею. Але добре знаємо, що культура є такою сферою людської діяльності, без якої жодна держава світу не може існувати,

бо це духовний хліб, духовне здоров'я нації. Ось чому коли мене питають, жива студія чи мертва, я відповідаю: кіностудія, яка за 75 років створила майже 900 фільмів, не може бути мертвою, бо сотні її кінострічок увійшли до золотого фонду не тільки вітчизняного, а й світового кіномистецтва. Це по-перше. А по-друге, я не вірю, що знайдеться такий уряд, який підпише смертний вирок кіно.

– *Виробництво фільмів – річ складна і дорога. Але якщо з розумом підійти до справи, то і прибуток можна мати. Чи не так?*

– Комуністична ідеологія використовувала кіно для виховання людей, тому уряд систематично виділяв для нього кошти. А прокатна база галузі була такою могутньою, що забезпечувала країні другий за обсягом (після горілчаних виробів) прибуток. На виробництво фільмів тоді з бюджету не витрачалося жодної копійки, бо восьми відсотків з тих коштів, які заробляло кіно, вистачало для випуску тисячі фільмів. Самоокупність кіноіндустрії була грандіозною.

– *Чи можливе щось таке у нас хоча б у перспективі?*

– Поки що рано про це говорити. Кіномережа зруйнована: якщо раніше в Україні було 25 тисяч кінотеатрів, а в кожному селі працювали стаціонарні або ж пересувні кіноустановки, то сьогодні, можливо, лишилася тільки п'ята частина з того всього. Колись скрізь «крутили» кіно; воно було престижним і давало величезні прибутки.

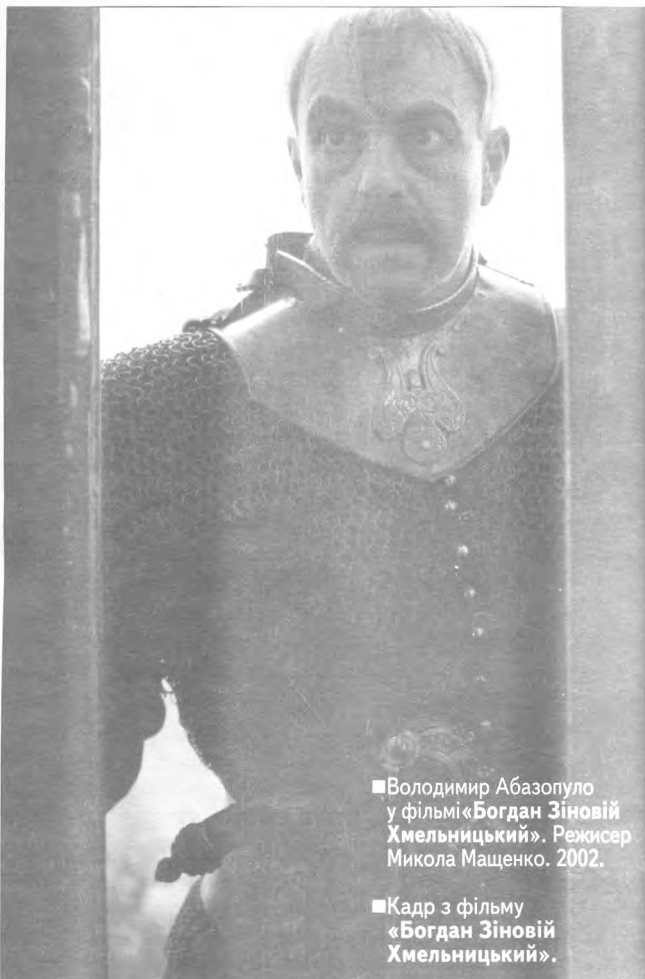
Сьогодні занепад галузі різочий. Згадаю хоча б місто Рубіжне Луганської області, де я колись учився у 8 – 10 класах. Неподалік нашої школи, поруч з парком, був прекрасний кінотеатр. Там я показував землякам усі свої прем'єри. Зайшовши якось до цього кінотеатру, не повірив очам своїм: довкола була велетенська руїна. Мені стало якось не по собі, і я... розплакався. Зрозумів, що стою на руїнах значно масштабніших, аніж останки одного кінотеатру. Цікаво, що ніхто не знає, як зруйнували цей рубіжненський осередок культури. Але що говорити про окремі випадок, коли зруйновано всю систему. Жодна сфера культури так не постраждала в новітній час, як наше кіномистецтво.

– *Культура нині переживає важкі часи. Можна чекати її відродження, а можна й щось конкретно робити для його прискорення. Тим паче, що маємо чимало відомих імен, кілька творчих спілок, до голосу яких заведено прислухатися.*

– Бачте, праця кіномитця дещо відрізняється від творчості поета, скажімо. Поету чи художнику досить паперу, олівця та фарби, щоб творити. А навіть для десятихвилинного фільму потрібні плівка, транспорт, режисер, оператор, актори, музиканти, архітектори і т.д. А ще ж комусь треба проявляти ту плівку, друкувати, змонтувати її, а потім у кінозалі показати цей твір людям. Дуже багато чого потрібно для народження фільму. Це я до того, що кіномистецтво є найдорожчим, найпотужнішим з усіх мистецтв. І без великих капіталовкладень тут нічого не зробиш.

– *Раніше наше кіно виховувало громадян, виконувало освітянські та пропагандистські функції, а тому – було особливо впливовим. Нині йдемо іншим шляхом?*

– Як сказати, адже кіно і нині лишається досить впливовим. Тільки впливають на свідомість громадян, а отже, і виховують здебільшого не наші фільми, а закордонні, чимало з яких досить посередні за художньою цінністю, руйнують вікові українські традиції, звичаї, мораль. З огляду на це зауважу, що наші фільми можна звинувачувати в багатьох гріхах, але жоден критик світу не скаже, що ми творили аморальні фільми, сіяли розбрат чи хоча б натякали про ворожнечу між народами. Ми

■ Володимир Абазопуло у фільмі «Богдан Зіновій Хмельницький». Режисер Микола Машенко. 2002.

■ Кадр з фільму «Богдан Зіновій Хмельницький».

ніколи не оспівували клановості, не пропагували сексу у відвертому, вульгарному вигляді, який нині заповонив усі телеканали і кінотеатри. Проте все це наносне й чуже нам, я сподіваюся, воно з часом щезне, мов весняні води. А ще вірю, що відродиться наше кіно, бо неминуче будуть нові закони, які дадуть змогу дихнути свіжим повітрям не тільки митцям, а й фінансистам, меценатам.

— Кажуть, у найближчі роки на студії все-таки передбачається технічне переоснащення. Невже знайшли інвесторів?

— Справді, воно заплановане до 2007 року за участю англійців і японців. Вони оновлюватимуть звукоцех, цехи знімальної та освітлювальної техніки. А гарантом виступає держава. Інвестори хочуть обладнати, скажімо, звукоцех так, щоб у ньому на сучасному рівні можна було робити записи і перезаписи фільмів. Мова йде поки що про 50 мільйонів гривень. Гроші напевно невеликі, але все це відносно. Одна нова кінокамера «Арефлекс» (а нам потрібно було б їх із п'ять) нині коштує на ринку 500 тисяч доларів. Ми маємо дві такі камери, однак їм стільки літ, що якби не наші майстри-умільці, то вони вже давно були б у музеї.

— Студія імені Довженка — це велика територія з корпусами, цехами, своєю інфраструктурою і навіть із славнозвісним садом. Її потужності дають можливість виготовляти кілька десятків фільмів. Чим нині наповнене життя колишньої кіноімперії?

— Приміщень у нас дійсно немало. Маємо найбільший у світі павільйон, а окрім нього, ще три менших, але теж великих, та 19 цехів, адміністративний корпус. Є також готель і гуртожиток. Був ще й дитячий садок, який, до речі, студія будувала, але коли стало важко його утримувати, передали місту. Щоб якось вижити та утримувати це громіздке господарство, змушені чимало з нього здавати в оренду.

— Студія напівмертва, а житлове будівництво, кажуть, веде з розмахом. Такого, здається, у нас ще не було. Яким чином вдається ошасливити безробітних творців кіно?

— Ми єдине підприємство, яке буде багато житла. Ось-ось завершимо елітний будинок на вулиці Молдавській. Його зводить один з наших інвесторів. Із загальної кількості житла цієї будівлі нам перепаде 12,5 відсотка. Щоправда, не на Молдавській, а в іншому місці, як і обумовлено угодою. Уже кілька років даруємо довженківцям квартири. А розпочинали цю легку справу з великим добродійником, все з тим же нинішнім народним депутатом України Енвером Мхітаряном. Тоді студія разом з київськими метробудівцями виступила замовником елітного будинку на вулиці Ковпака. Землю під нього наддала столична держадміністрація. З належних нам 12,5 відсотка загальної житлоплощі разом з метробудівцями одержали в інших районах 4200 квадратних метрів на суму майже 4 мільйони гривень. Це цілий дев'ятиповерховий будинок! Але найголовніше те, що квартири ми даємо довженківцям, які стоять на квартобліку, безкоштовно. Студія на цьому нічого сієнько не заробляє. І схема тут прозора: інвестор готовий будинок здає місту, а воно, отримавши квартири, переадресовує житлоплощу студії.

Нині ми уклали угоду на три будинки. Один з них лише зводиться, а наші люди вже одержали від першого інвестора сім квартир, а від другого — три. Радісно на душі від того, що хоч чимось можемо допомогти людям у цей скрутний час. Я бачив море сліз від радості у тих, хто, проживши 20 років у гуртожитку, де вже навіть діти виростили і завели свої сім'ї, нарешті все лявся у власну квартиру...

Квітень, 2003.